

„Tyto sem kniežky napsal...“

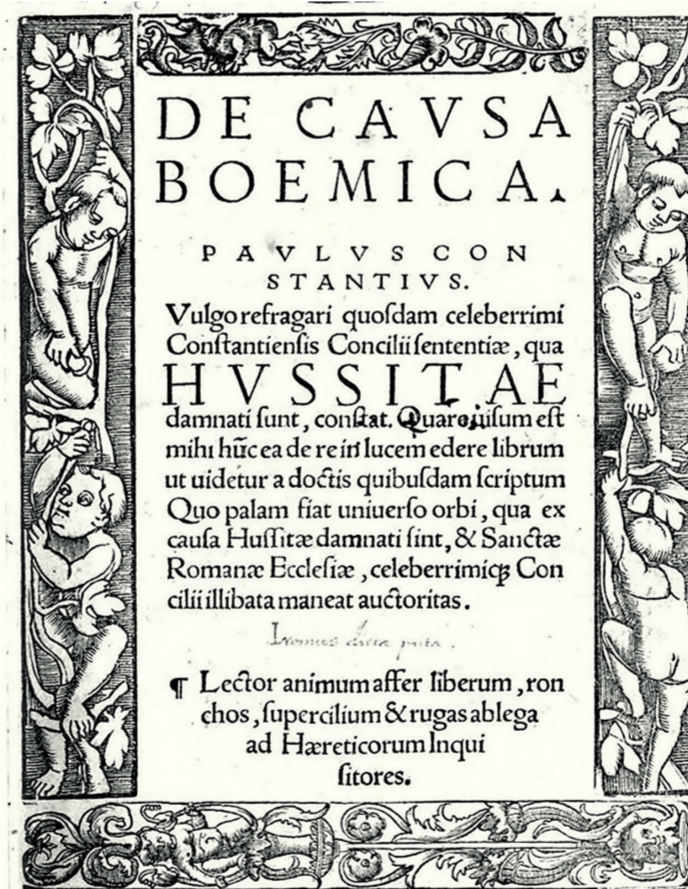
putování díla Jana Husa z 15. do 21. století

Antikrist ovládající církev na vyobrazení v Jenském kodexu.

2/ Životní pouť mistra Jana Husa

vlevo: Jan Hus káže věřícím v Betlémské kapli. Vyobrazení z knihy *Processus consistorialis martirii Jo. Huss* z roku 1525.

vpravo: Titulní list spisu *De causa bohemica* obsahující Husův traktát O církvi z roku 1520.

Jan Hus se narodil pravděpodobně roku 1370 v jihočeském Husinci nedaleko Prachatic. První vzdělání zřejmě získal ve farní škole u kostela sv. Jakuba Staršího v Prachaticích. Úřední záznamy existují až z jeho působení na studiích v Praze na fakultě tzv. sedmi svobodných umění. Zde byl Hus na podzim roku 1393 promován bakalářem a roku 1396 mistrem. Později dosáhl titulu bakaláře také na teologické fakultě. Následně se zapojil do fungování artistické fakulty jako vyučující. V zimním semestru 1401 až 1402 byl zvolen děkanem. Roku 1400 byl vysvěcen na kněze a začal působit jako kazatel nejprve v kostele sv. Michala na Starém Městě, od roku 1402 v Betlémské kapli.

Ještě jako student se Hus seznámil s dílem oxfordského mistra Johna Wyclifa (asi 1320–1384), teologa a stoupence reformy církve, jednoho ze zastánců tzv. realismu ve sporu o univerzálie. Wyclifovo učení rozdělovalo i pražskou univerzitu. Zatímco většina českých vyučujících byla převážně nakloněna realismu, tak většina vyučujících dalších tří univerzitních národů nikoliv.

Rozkol na univerzitě vyvrcholil vyhlášením tzv. Dekretu kutnohorského roku 1409 a odchodem cizích národů na jiná vysoká učení. Hus je následně zvolen jejím rektorem.

Spor o Wyclifovo učení a spisy vyvrcholil na přelomu let 1409 a 1410 po vyhlášení buly pisánského papeže Alexandra V., který zakázal jakékoliv držení Wyclifových spisů. Pražský arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hazmburka (posměšně zvaný Abeceda) nechal v červnu 1410 shromáždit Wyclifovy knihy na dvoře svého malostranského paláce a spálit je.

Hus podal odvolání k papeži proti zákazu kázání v kaplích a spálení knih, čímž zavdal důvod k procesu u římské kurie, která ho předvolala k soudu. Hus se ale pro své povinnosti na univerzitě nedostavil, proto nad ním papež nechal v únoru 1411 uvalit klatbu. Tu roku 1412 ještě zotřil poté, co se Hus se svými přívrženci veřejně postavil proti prodeji plnomocných odpustků. V říjnu 1412 papež vyhlásil interdikt nad místy, kde se Hus bude zdržovat. V souladu s přáním krále Václava IV. Hus opustil Prahu a odešel na venkov, kde nadále působil, kázal a sepisoval své práce.

univerzálie / všeobecniny, všeobecné pojmy ve vztahu k jednotlivinám, ve středověké filozofii vznikl spor mezi tzv. nominalisty (všeobecniny neexistují, jsou jen produktem myšlení o věcech a projevují se jako názvy — lat. nomen) a realisty (všeobecniny existují ve věcech nezávisle na jednotlivinách, jsou tedy reálné — lat. realia).

klatba / vyloučení z pospolitosti věřících

interdikt / zákaz mši a církevních úkonů (pohřeb, svatba, křest apod.) na určitém místě, kde se vyskytovala určitá osoba.

Husovo upálení v tzv. Spiezer Chronik z roku 1486.

3/ Životní pouť mistra Jana Husa

3/12

„TYTO SEM KNIŽKY NAPSAL...“ PUTOVÁNÍ DÍLA JANA HUSA Z 15. DO 21. STOLETÍ.

V yhnanství na venkově pro Husa neznamenovalo ustání v práci. V Žatci a později na Kozím hrádku, kde prožíval začátek svého exilu, se věnoval literární činnosti a kázal pod širým nebem. Po krátkém a tajném pobytu v Praze přesídlil do městského paláce v Sezimově Ústí, v červenci 1414 do Rakovníka či na Krakovec. Zde se rozhodl, že se koncilu v Kostnici zúčastní a obhájí na veřejném slyšení své učení. Koncil byl svolán do jihoněmecké Kostnice (Konstanz) na listopad 1414 a měl řešit dlouholetý rozkol v církvi a papežské schizma.

Hus 11. října 1414 odchází z hradu Krakovce v doprovodu Václava z Dubé, Jindřicha Lacemboka z Chlumu, jeho synovce Jana Kepky z Chlumu, písaře Petra z Mladoňovic, mistra Jana Kardinála z Rejnštejna. Kromě jezdců na koních skupinu doprovázely ještě dva vozy, jeden se zásobami a zavazadly, druhý naplněný knihami pro potřebu Husovy obhajoby. Do Kostnice dorazila družina 4. listopadu 1414.

28. listopadu 1414 byl Hus vyzván kardinály k účasti na jednání, poté byl zadržen a vězněn na několika místech. Nejdříve v kobce dominikánského kláštera na ostrově na Bodamském jezeře, pak v tvrzi kostnického biskupa v Gottliebenu. Když Husa odváželi na jednání koncilu do Kostnice, tak ho v tomto vězení vystřídal sesazený papež Jan XXIII.

Husovo slyšení se konalo 5., 7. a 8. června 1415 v refektáři františkánského kláštera. Před projednáváním Husovy kauzy koncil odsoudil Wyclifovo dílo jako kacířské. Proti Husovi byly vybrány články ze spisů *O církvi*, *Proti Páleči* a *Proti Stanislavovi*. 15. června koncil zakázal přijímání večeře Páně pod obojím způsobem laikům, které v Čechách propagoval Jakoubek ze Stříbra (asi 1375–1429), 18. a 23. června byly zavrženy všechny latinské i české Husovy spisy. Hus v žaláři očekával rozsudek. 5. července navštívilo Husa v cele mnoho jeho přátel, ale také představitelů koncilu, kteří ho nabádali k odvolání.

V kostnické katedrále byl Hus 6. července 1415 odsouzen, na hlavu mu byla nasazena papírová koruna s vyobrazenými čerty a s latinským nápisem, že je kacíř. Byl vyveden před kostnické hradby, kde byla již postavena hranice. Hus se po celou cestu modlil a zpíval nábožné písně. Zpověď odmítl, ale chtěl německy promluvit k přihlížejícím, což mu nebylo umožněno. Následně byl přivázan k dřevěnému kůlu na hranici a vybídnut falckrabětem Ludvíkem, aby si zachránil život odvoláním svého učení. Podle Petra z Mladoňovic Hus pronesl: „V té pravdě evangelia, kterou jsem psal, učil a kázal ze slov a výkladů svatých doktorů, dnes vesele chci zemřít.“ Falckrabě dal pokyn k zažehnutí hranice. Den nato byl popel naložen na káru a vysypán do vod Rýna.

Dominikánský klášter v Kostnici, kde byl Hus vězněn.

Husův kámen v Kostnici označuje dle tradice místo, kde byli Hus a Jeroným upálení.

Tzv. Dodatek k staročeskému pasionálu Jenského kodexu z roku 1495.

4/ Druhý život Jana Husa

4/12 „TYTO SEM KNIEŽKY NAPSAL...“ PUTOVÁNÍ DÍLA JANA HUSA Z 15. DO 21. STOLETÍ.

Každá doba vypráví příběh života a díla Jana Husa po svém. Pro národní buditele 19. století byl Hus chrabrým vlastencem a obráncem Čechů proti Němcům, pro Františka Palackého byl Hus velkou osobností českých dějin, pro Tomáše G. Masaryka byl zosobněním mravní síly českého národa a národní emancipace, pro Zdeňka Nejedlého byl Hus především sociálním revolucionářem, papež Jan Pavel II. v roce 1999 označil Husa za jednoho z reformátorů církve a vyzval katolické věřící, aby Husovo dílo studovali. Co vše Hus a jeho dílo znamená pro nás samotné na začátku 21. století, ukáže až čas. Co byl ale Hus pro naše předky v 15. až 18. století?

Již roku 1416 byl 6. července v Čechách slaven svátek svatých mučedníků Jana Husa a Jeronýma Pražského, který byl u Kostnice upálen 30. května 1416. To narazilo na odpor nově zvoleného papeže Martina V., který roku 1418 zakázal uctívání obou kacířů.

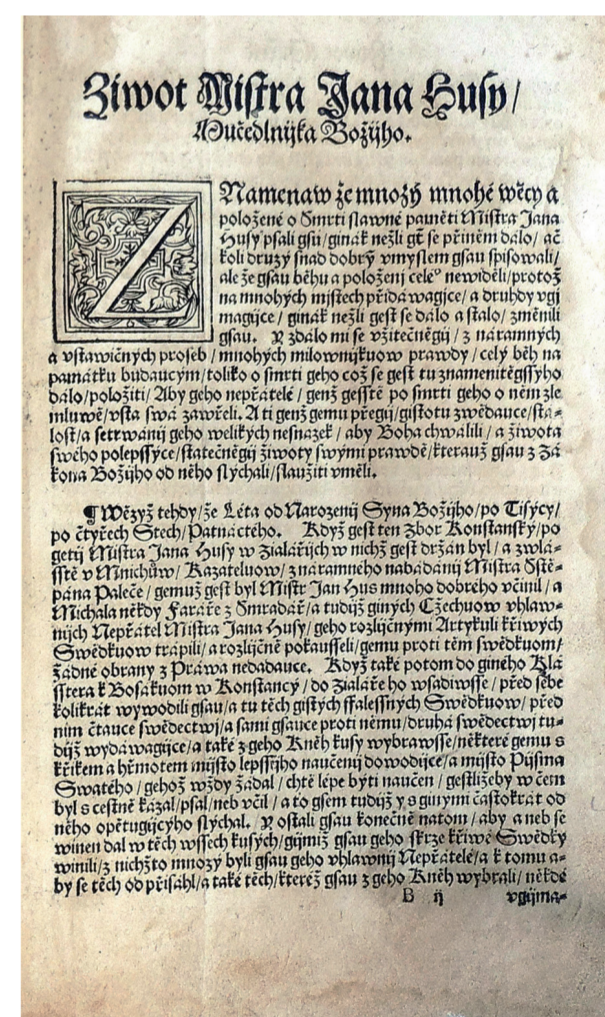
Petr z Mladoňovic (1390—1451) uspořádal své poznámky a vzpomínky z obou procesů a sepsal dvě latinské práce, které patrně ještě za svého života přeložil do češtiny. Kromě cenných faktografických údajů o průběhu samotného koncilu a Husovy kauzy autor celý děj vypráví jako pašijový příběh z evangelií sv. Matouše a sv. Jana. Až naturalistiky Mladoňovic popsal poslední Husovy okamžiky:

„... a vietr se tudiež strhl a plamen jemu v tvář obráti. A tak umlk sám v sobě se modléše, až duši pustil. A v tom mlčení hýbáše hlavu a usty, než duši pustil, jakoby člověk brzce říkáje tři anebo dva páteře říkáti mohl. A když ti snopkové neb otěpky opálivše se okolo něho opadli a tělo ještě při tom prknu za hrdlo stáše, jako by řetězem uvázáno, tak i visalo na řetěze, tehdy katové, tělo i s prknem postrčivše žerdmi, v oheň strčili a tepruv na oheň dřev mnohem více příkládajíce počeli páliťi, obcházejíce a kosti kyji, aby spíše shořely, obíjejíce. A hlavu nalezše kyjem rozvrátili. A když srdce mezi střevami nalezli, kyj obostřivše, to zvláště na ten kyj vstrčili. Pálíce na tom rožnu, kyjem obíjeli tepúce.“ (Hus a Jeroným v Kostnici, 1953, s. 166)

K oblíbeným textům sloužícím k uctění památky kostnických mučedníků patřily vybrané čtyři Husovy listy věrným Čechům, oba Mladoňovicovy texty o Janu Husovi a Jeronýmu Pražském, mezi něž byl vložen tzv. stížný list české šlechty, a dopis florentského humanisty Poggia Braccioliniho (1380-1459), sekretáře papeže Jana XXIII., o Jeronýmovi Pražském. Tento ustálený soubor textů byl vytištěn roku 1495

Novodobé vydání textů z tzv. Dodatku k Staročeskému pasionálu a Husova životopisu od Jiřího Heremity.

Začátek Mladoňovicova textu v norimberském vydání Husovy Postily z roku 1563.

jako tzv. Dodatek k Staročeskému pasionálu. Do dnešních dnů se zachovala jeho tři nejstarší vydání. První exemplář (uchovaný v tzv. Jenském kodexu) pochází z roku 1495, druhý (tzv. herrnhutský exemplář) vznikl kolem roku 1500 a třetí (tzv. žitavský exemplář) byl vytištěn přibližně kolem roku 1510. Následně byl celý tzv. Dodatek vydán Pavlem Severinem z Kapí Hory roku 1525 a stal se také součástí dvou norimberských edic Husovy Postily z roku 1563 a 1564.

Kromě Mladoňovicova textu se nám v šesti rukopisech dochoval latinský text dalšího účastníka kostnického koncilu, rožmberského kaplana Jana Biskupce, zvaného Jan Bradatý (Barbatus).

Upálení Jana Husa v prvotisku Richentalovy kroniky z roku 1483.

5/ Druhý život Jana Husa

5/12 „TYTO SEM KNIEŽKY NAPSAL...“ PUTOVÁNÍ DÍLA JANA HUSA Z 15. DO 21. STOLETÍ.

V různých rukopisech tzv. *Starých letopisů českých* se Husův příběh popisuje jako prolog pro husitskou revoluci, která vypukla v Čechách v roce 1420. Stejně o Husovi soudil historik Eneas Silvius Piccolomini (1405–1564), pozdější papež Pius II., ve své latinské práci *Historia Bohemica* (*Historie česká*), která byla přeložena do češtiny již v 15. století. V následujícím století byla dvakrát nově přeložena a vydána tiskem v letech 1510 a 1585.

Počátkem 16. století se nového pojetí Husova života chopil farář Jiří Heremita ze Stříbra, jehož spis *Život, to jest šlechtného obcování ctného svatého kněze, Mistra Jana Husi, kazatele českého* vyšel tiskem v Praze roku 1533.

Zcela nový význam získal Husův odkaz po roce 1519, kdy se k jeho učení přihlásil německý reformátor Martin Luther. V reformačně naladěných centrech začal být o Husovo dílo zájem a Luther sám některá vydání opatřil předmluvou. Hus a Wyclif byli Lutherovými myšlenkovými předchůdci, což se projevilo také v ikonografickém zobrazování. Wyclif byl ten, kdo vykřesával jiskru, Hus zapaloval svíci a Luther již nesl pochodně. V dobách reformace bylo také častým námětem zpodobnění Husa jako husy a Luthera jako labutě.

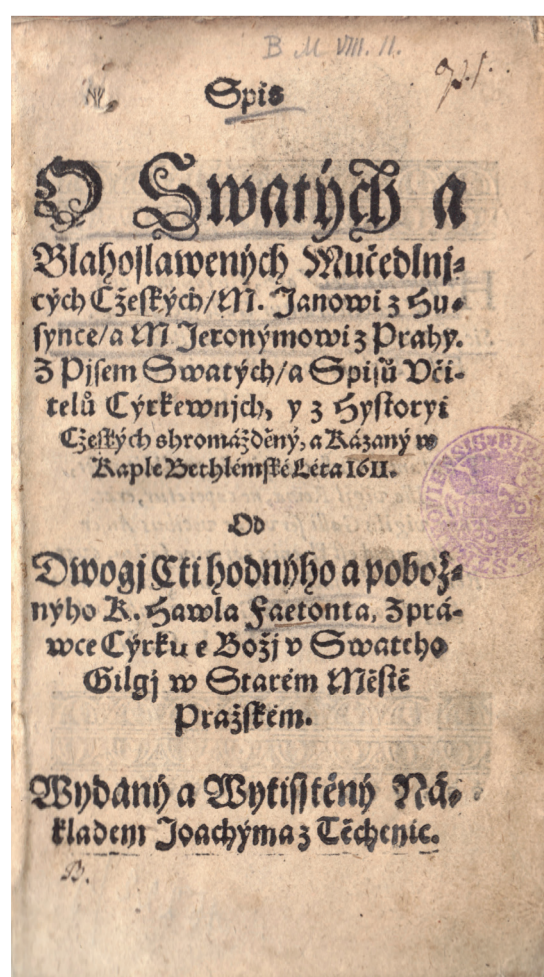
Ještě v době předbělohorské vzniklo několik literárních děl zobrazujících Husa a Jeronýma coby světce a mučedníky, jak je vidět v kázání z roku 1611 staroměstského faráře Havla Phaëtona Žalanského (1567–1621).

„Prorokoval také o tom J. Hus, že učení vyblazeno nebude, a to tvrdil, že se z popela těla jeho labuť zrodí, kterou jako hus upéci a upáliti moci nebudou. Anobř svým morděřům to v jistotě oznamoval, že po stu letech Bohu a jemu odpovídati budou. Pravdu toho prorocství skutek ukázal, takové množství statečných rytířů Bůh vzbudil, kterým nepřátele pravdy odolat nemohli.“ (Žalanský, *Spis o svatých a blahoslovených mučedlnících českých...*, 1611.)

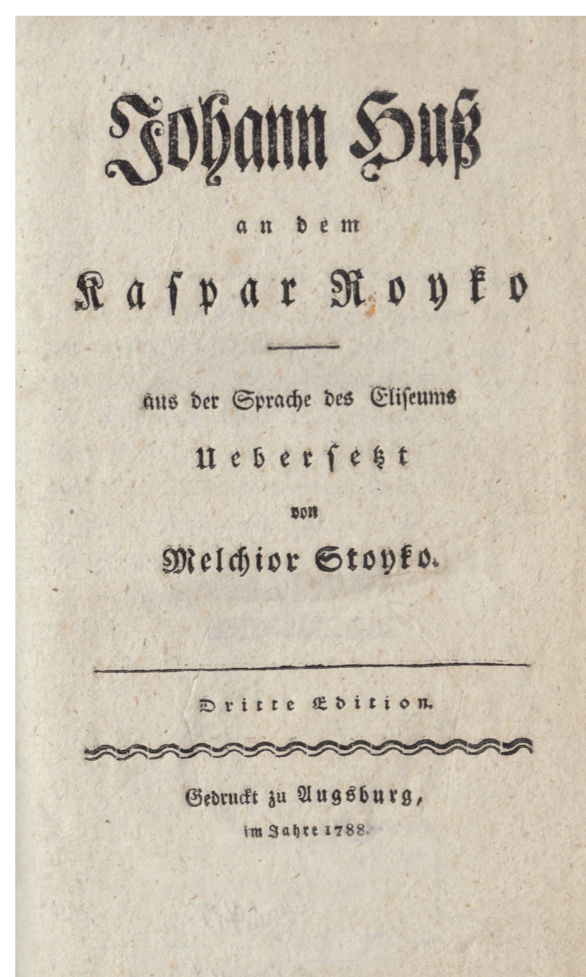
Změna konfesijních poměrů po porážce stavovského povstání roku 1620 se samozřejmě projevila v přístupu k Husovu dílu a odkazu. Z Husa se stal odstrašující příklad kacíře a svůdce dříve pravověrného českého národa, za takového ho pokládal barokní historik a jezuita Bohuslav Balbín (1621–1688).

Cesta k poznávání Husova díla a odkazu se otevřela až po vyhlášení tzv. tolerančního patentu na sklonku 18. století. Připomeňme alespoň německy psané dílo *Magister Johannes Huss* církevního historika a teologa Kašpara Royka (1744–1819), který se zajímal nejen o Husa a kostnický koncil, ale především se snažil o nové historické zhodnocení následující husitské epochy v Čechách.

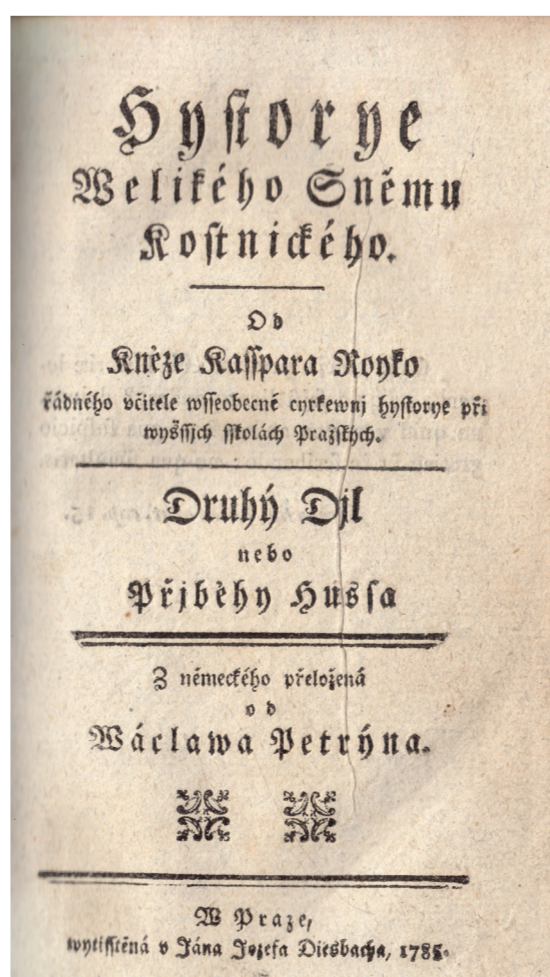
„Tento díl téměř veskrz historii Husa v sobě obsahuje. Já v něm nejen toliko to vypravuji, že Jan Hus od sněmu kostnického po přečtených žalobách co kacíř proklen, k smrti odsouzen a za živa spálen byl, ale má práce při vyhledávání pravdy ještě dále jde. Já přehledávám učení Husa z gruntu, tj. já ho samého mluvit nechám, neboť jen on sám s jistotou může pravý smysl učení svého vyložit.“ (Royko, *Historie velikého sněmu kostnického*, 1785, s. [10])

Titulní list Spisu o svatých mučedlnících českých... z roku 1611 od Havla Phaëtona Žalanského.

Roykovo pojednání o Janu Husovi ve vydání z roku 1788.

Druhý díl Roykovy Historie velikého sněmu kostnického v českém překladu z roku 1785.

Prociua se Bazanie nauken zwise aramio panny marie

Dod dnešního dne Cier
beru svatá pamatuge zwie
stovamie pana Bezise ku
pamie marcygi od dunge
sa od bré Angel poslan ge pro
tri pricinny napprove pro prito
namie panenstvie Angelstym pro
tozem m. nebo Angelstku gest w
icet. ale nelidstka wtielie. Honie
tiela zinu byti to gest a stotu tie
...

Začátek rukopisu Českých svátečních kázání z 2. poloviny 15. století.

6/ Dílo Jana Husa

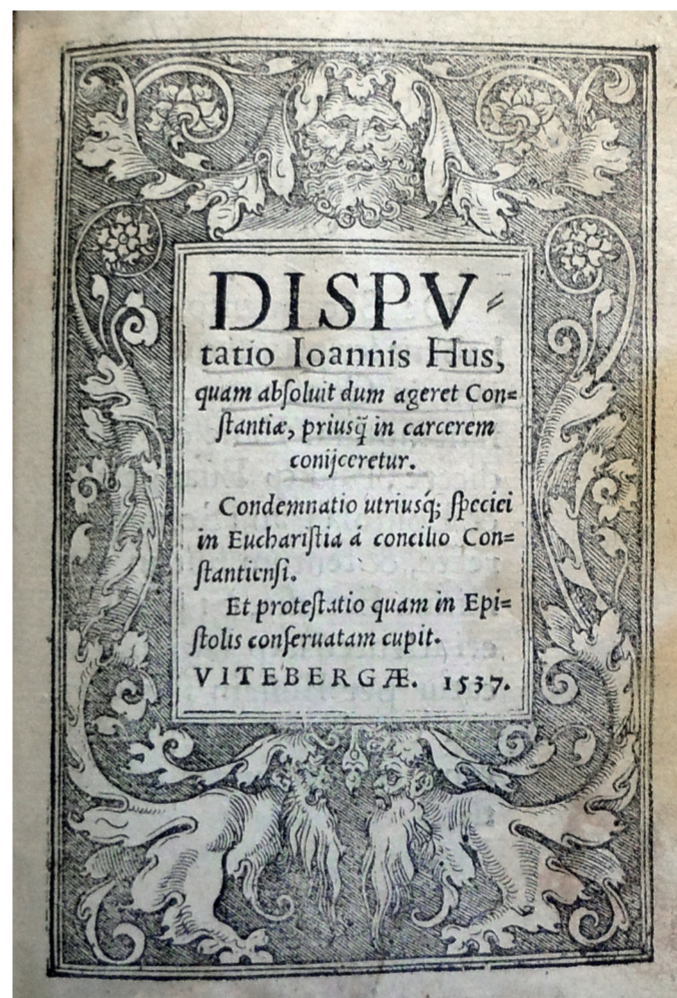
Husovo literární dílo překvapí svým rozsahem a rozmanitostí. Zahrnuje jednak práce spjaté s působením na univerzitě nebo s činností kazatelskou, jednak spisy teologické i polemické, dále didaktické a katechetické příručky, velké množství korespondence v latině i češtině.

První díla vznikala především za Husova pedagogického působení na univerzitě. Jedná se zejména o výklady náboženských knih (především epištol a žalmů) či středověkých filosofických spisů Petra Lombarda (asi 1100–1160). Krom toho Hus psal slavnostní projevy při promociích či jiných významných univerzitních událostech, jako například kázání k výročí úmrtí zakladatele univerzity Karla IV., texty na slavnostní disputace na volně zvolená témata (tzv. kvodlibet) apod. Všechna tato díla byla sepsána latinsky v letech 1404 až 1411. S Husovým jménem bývá spojováno autorství spisu *De orthographia Bohemica* (O českém pravopisu), v němž se autor zaměřil na zjednodušení českého pravopisu (spřežky nahrazuje znaménky nad písmeny).

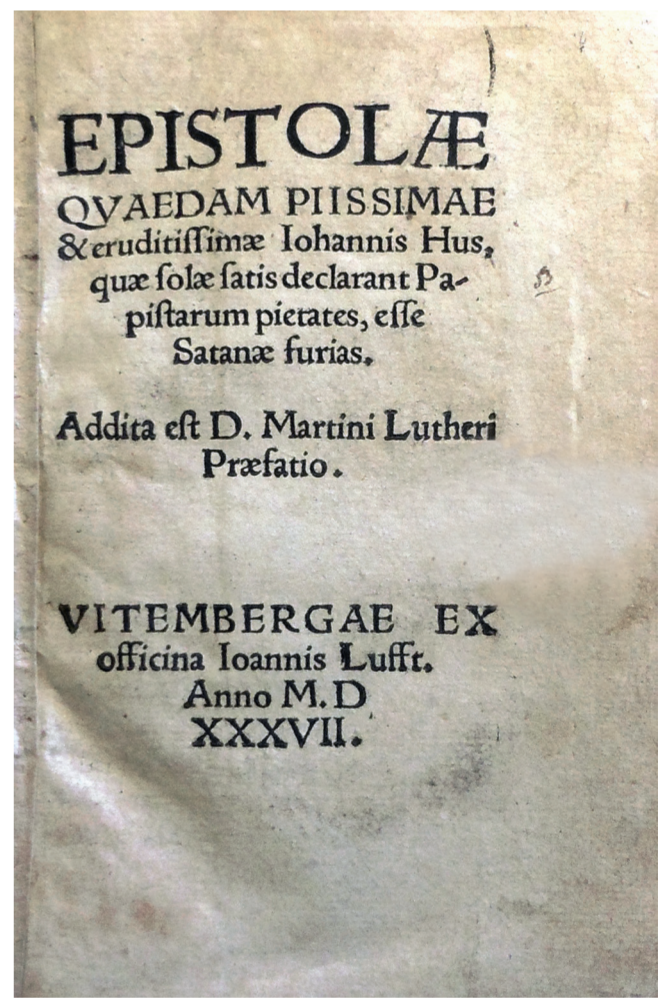
Husovu kazatelskou činnost nám přibližují dochované latinské přípravy ke kázáním z let 1405 až 1412. V souborech pod latinskými názvy máme kázání nedělní (*Dicta de tempore a De tempore*), o světcích (*Sermones de sanctis*), z doby postní (*Quadragesimale*), betlémská kázání (*Sermones in Bethlehem*) a rozsáhlé nastíněné texty kázání (*Postilla adumbrata*). Ve své podstatě se však jedná o zlomky toho, co Hus za více než deset let přednesl nejen v Betlémské kapli, ale také při synodách kněžstva nebo při významných příležitostech před svými kolegy na univerzitě.

Zcela specifické postavení v rámci Husova díla zauímají spisy psané česky. Vznikaly ve velice krátké době Husova vyhnanství mezi lety 1411 až 1413 a byly určeny především betlémským posluchačům nebo venkovským farářům. Nejznámější z nich jsou *Výklady na vyznání víry, desatera a páteře* (1412), spis určený ženám *Dcerka* (1412), traktát *Knížky o svatokupectví* (1413) či čtenářsky oblíbená *Postila česká* (1413). Hus se také vrátil k latinskému traktátu *De sex erroribus* (1412), z něhož nechal vypsát soubor argumentů na zdi Betlémské kaple, a roku 1413 ho přepracoval do českého spisu *O šesti bludech*. Jediným českým polemickým spisem jsou tzv. *Knížky proti knězi kuchmistrovi* (1414), jehož text se nám zachoval až z litomyšlského tisku z roku 1509.

„Tyto sem knížky napsal věda, že ani chvály, ani milosti, ani užitka tělesného od kněží lakomých i od druhých světských neobdržím. Neb těch věcí od nich nežádám, ale od Boha odplaty a jich spasenie. A potká-li mě

Vitemberské vydání Husova spisu *O přijímání krve Kristovy* pod způsobem vína z roku 1537.

První souborné vydání Husovy korespondence z roku 1537.

jich hanění a neb trápenie, to sem před se položil, že lépe jest pro pravdu smrt trpěti než pro pochlebenství časnú odplatu vzieti.“ (závěr *Knížky o svatokupectví*)

Ve vyhnanství vznikly odpovědi Husovým protivníkům *Proti Štěpánu Pálečovi* (*Contra Stephan Palecz*) a *Proti Stanislavu ze Znojma* (*Contra Stanislauum de Znoyma*). Roku 1413 Hus zformuloval své nejzávažnější teologické dílo *De ecclesia* (O církvi).

Závěrečná fáze Husova díla je spjata především s kostnickým koncilium. Ještě před odchodem do Kostnice si Hus sepsal kázání *Sermo de pacem* (Řeč o míru) a spis *De sufficientia legis Christi* (O postačitelosti Kristova zákona), s nimiž chtěl předstoupit před koncilní shromáždění. V Kostnici před svým uvězněním ještě stihl sepsat spis *De sanguine Christi sub specie vini* (O přijímání krve Kristovy pod způsobem vína) a dochovaly se nám také latinské spisy, které Hus psal ve vězení svým hlídačům.

Hus veden k hranici v prvotisku Richentalovy kroniky z roku 1483.

7/ Traktát O církvi a Kázání na památku Karla IV.

7/12

„TYTO SEM KNIEŽKY NAPSAL...“ PUTOVÁNÍ DÍLA JANA HUSA Z 15. DO 21. STOLETÍ.

Latinský teologický traktát *De ecclesia* (O církvi) zaujímá v Husově životě a učení významné místo. Hus jej dokončil na konci května 1413 ve vyhnanství a již v červnu 1413 se traktát předčítal a diktoval v Betlémské kapli, kde se údajně až 80 opisovačů postaralo o jeho rozmnožení a rozeslání Husovým příznivcům. O dva roky později se tento spis stane součástí Husovy kauzy v Kostnici a na základě z něj vybraných článků bude prohlášen za kacíře.

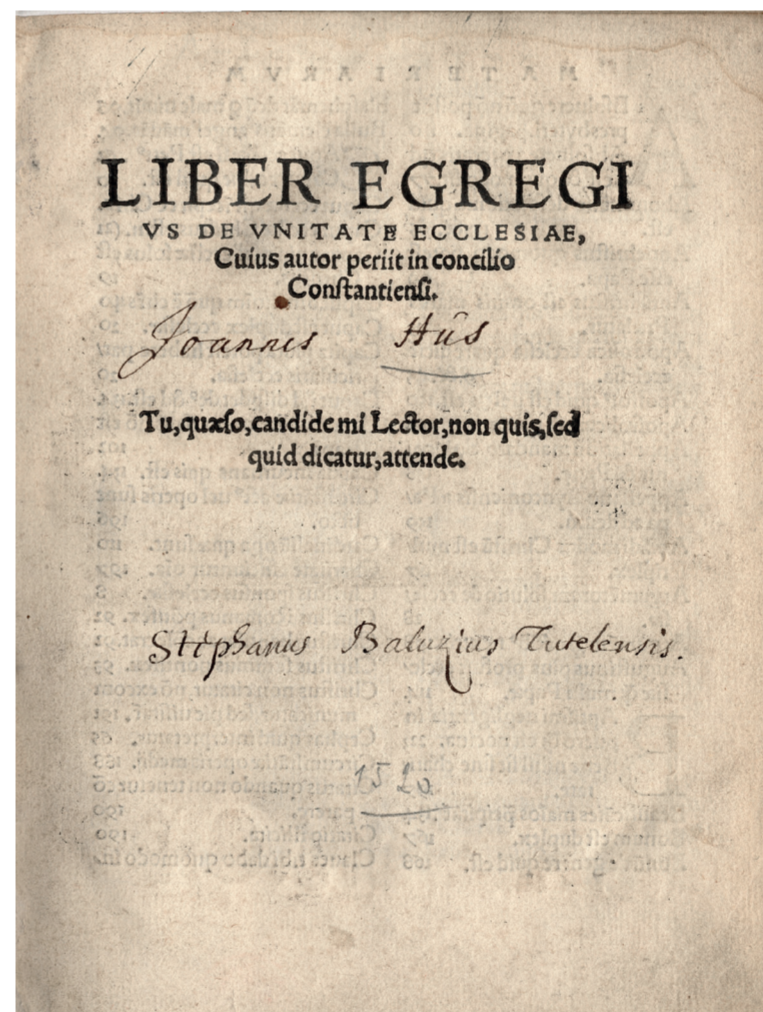
V 23 kapitolách spisu *De ecclesia* se Hus systematicky zaobírá církví jako společenstvím předurčených ke spasení, v němž vidí protiklad k církvi institucionální. Patrné jsou vlivy z několika Wyclifových spisů. Za hlavu církve Hus považuje nikoliv papeže, nýbrž samotného Krista. V druhé polovině spisu se Hus zabývá otázkou poslušnosti a zdůvodněním, proč sám odmítá poslušnost církevní vrchnosti a papeži.

Text traktátu *De ecclesia* se nám zachoval v množství rukopisů, ale rozšířil se také prostřednictvím knihtisku. Poprvé vyšel v alsaském Hagenau a ve švýcarské Basileji roku 1520 (z první poloviny 16. století pochází německý rukopisný překlad), následně byl zařazen do souborného norimberského vydání z roku 1558. Do češtiny spis přeložili až roku 1965 František M. Dobiáš a Amadeo Molnár.

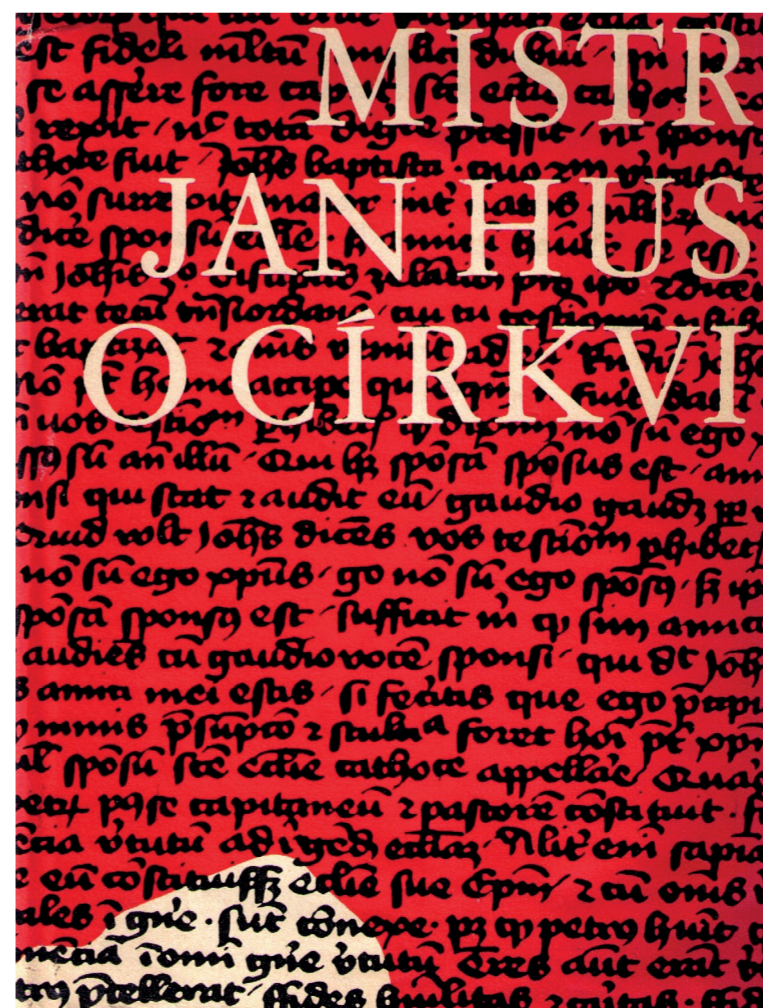
„A je zřejmé, že věřící učedník Kristův má hledět na první vzor Krista a má jen potud poslouchat představeného, pokud přikazuje jeho zákon a věci rozumné a vzdělavatelné a v tomto smyslu pro poddaného přípustné.“ (O církvi, 21. kapitola)

☛ Husova kazatelská činnost byla velmi bohatá, obsahuje nejen kázání z Betlémské kaple, ale i ta pronesená při církevních synodách a svátcích univerzity. Z dochovaných latinských kázání byla dvě *Kázání na památku Karla IV.* Jedno kázání Hus proslavil v Karolinu v prosinci 1409 před svými kolegy, univerzitními mistry. Text je protkán nejen četnými citáty z Bible, ale také z děl antických klasiků a úryvky ze středověké dvorské literatury. Hus zde Karla IV. (1316–1378) srovnává s Alexandrem Velikým a do kázání vložil výňatek z latinsky veršované *Alexandreidy* z konce 12. století od Gualtera de Castellione.

„Co by však řekl přeslavný vládce, císař a český král Karel, jehož památku dnes slavíme, jenž býval záštita církve, správce míru, milovník duchovenstva, světlo knížat, živitel chudých, budovatel chrámů a zakladatel našeho životodárného vysokého učení? Zajisté, kdyby zesnulý ještě mohl mluvit, řekl by: Marnost nad marnost a všechno jest marnost.“ (Kázání k výročímu dni úmrtí Karla IV. na text z Jakubovy epištoly 8,5 „Confirmate corda vestra“)

První tištěné vydání traktátu O církvi asi z roku 1520.

Český překlad Husova traktátu O Církvi z roku 1965.

Výřez z titulního listu druhého norimberského vydání Husovy Postily z roku 1564.

8/ Postila česká a Výklad viery, desatera a páteře

8/12

„TYTO SEM KNIEŽKY NAPSAL...“ PUTOVÁNÍ DÍLA JANA HUSA Z 15. DO 21. STOLETÍ.

Tvorba česky psaných Husových děl spadá až do doby jeho vyhnanství v letech 1412 a 1413, kdy nemohl pokračovat ve své kazatelské činnosti v Betlémské kapli a po interdiktu musel opustit Prahu. V dílech se mistr Jan obrací přímo k venkovským farářům a laickému publiku neznalému latiny, snaží se shrnout své starší názory a formálně je vložit do katechetických příruček a kázání.

Postila česká, již Hus dokončil v pátek 27. října 1413 na Kozím hrádku, je dokladem Husovy literární vyspělosti a vysoké úrovně češtiny jeho doby. Jedná se veskrze o literární dílo, které nikdy nebylo Husem proslaveno před publikem, to mu však neubralo na živosti stylu a výkladu. Oproti Husovým latinským postilám není ta česká tak rozsáhlá, obsahuje celkem 59 kapitol výkladů na nedělní čtení z evangelií a dvě posvícenská kázání. Kromě samotného textu výkladu nás Hus informuje o průběhu své kauzy, někdy přímo odporuje svým protivníkům a jejich překroucená tvrzení uvádí na pravou míru.

„A jakož prvě psal sem v kázání třetie neděle po svētie trojici o zjevných hříšnicích, též tuto rozuměj, že zjevný hříšník jest ten, kterýž netbaje hanby hřeši zjevně. A tak prázdne ženy, kostečníci, svátečné tanečnice, lichevníci, zjevní svatokupci, lakomí trhovci neb kupci jsú zjevní hříšníci. Pak knieže nad těmi jest, ktož účastenství má s nimi v hříechu a jimi vládne. A tak žena, která chová ženin jiných neb prázdnych žen, ta jest kněžna nad zjevnými hříšnicemi, a zvláště smilní-li. Také po německu slove hofarta, ale česky slove nad kurvami kurva.“ (Česká nedělní postila, 1992, s. 443–4)

Do začátku 16. století byla postila hojně opisována a zachovala se nám v množství rukopisů a zlomcích. Tiskem byla poprvé vydána až roku 1563 a v reedici roku 1564 v Norimberku, společně s textem tzv. *Dotatku k Staročeskému pasionálu* a s drobnými českými spisy. Novodobého vydání se *Postila* dočkala až v 19. století a od té doby vychází v různých úpravách. Roku 1866 vyšla v Erbenově edici českých spisů, ve Flajšhansově edici či Žilkově úpravě z počátku 20. století. Žilkovu edici dále upravili roku 1952 Molnár s Dobiášem. Kritické vydání v edici *Opera omnia* bylo vydáno roku 1992.

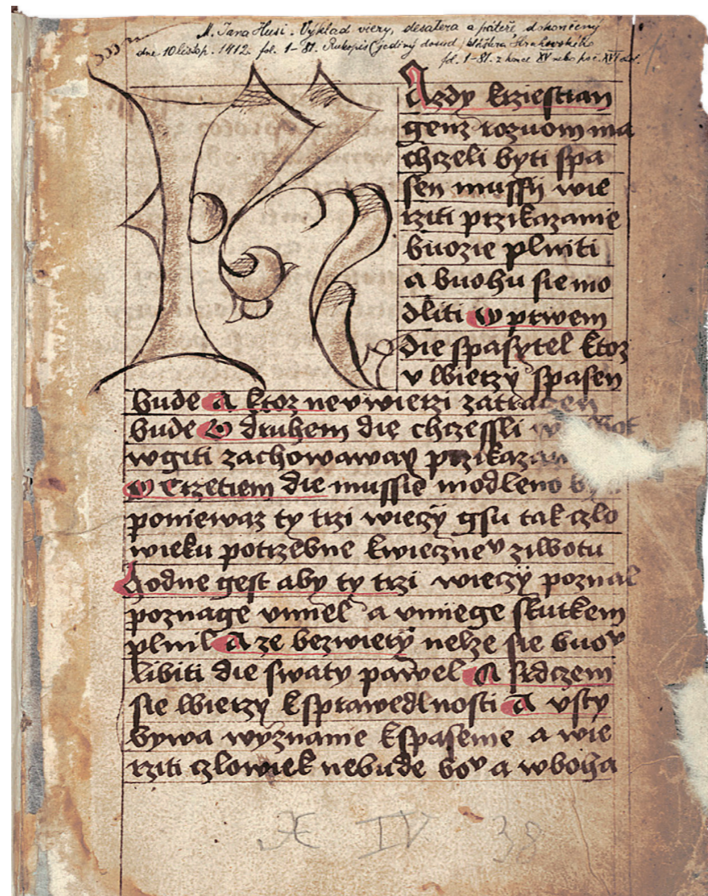
☞ Druhé významné velké Husovo dílo psané česky je jistě *Výklad viery, desatera a páteře*, což byly jednotlivé spisy objasňující smysl základních textů křesťanské nauky, tedy vyznání víry, desatera přikázání a modlitby Otče náš (staročeský výraz „páteř“ odpovídá začátku latinské verze *Pater noster*). V roce 1520 vyšlo toto tiskem v Praze u Mikuláše Konáče z Hodíškova.

„Protož, věrný křestane, hledaj pravdy, slyš pravdu, uč se pravdě, miluj pravdu, drž pravdu, braň pravdy, prav pravdu, drž pravdu, braň pravdy až do smrti, nebť pravda tě vysvobodí od hříecha, od dábla, od smrti duše a konečně od smrti věčné, jenž jest odlúčení věčné od milosti božie i od blahoslavené všie radosti, kteréžto radosti dojde, ktož kolivěk věří v Boha i v Jezukrista, jenž jest Buoh a pravý člověk.“ (Výklad viery, desatera a páteře; 5. kapitola)

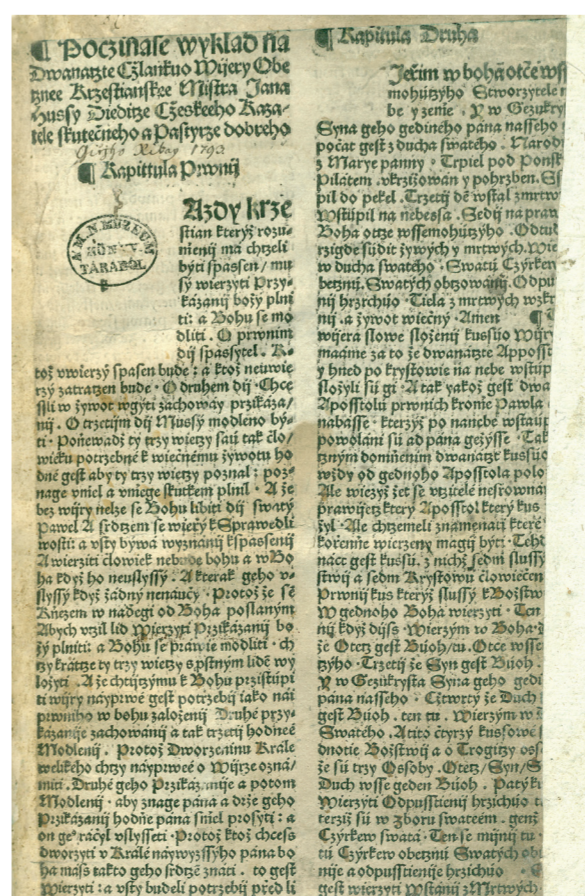
postila / soubor kázání

zleva: První norimberské vydání Husovy Postily z roku 1563.

Začátek rukopisu Výkladu viery, desatera a páteře z 2. pol. 15. století.

První tištěné vydání Výkladu z roku 1520.

ny. Mystra Jana Husy.
Dvatec a doctve pamheta

Slyš dcerko
a viz a při
chyl vcho.
sve. slyš
votem. viz
rozumem
a při chyl vol vcho sve pil
me. aby slyšeq rozumela
rozumeqq toho go bude
psano púna bula. a vsuz pil
na aby naplnila. a naplneq
odplatu vlegnu vzala. a s
ctotem svym s bezyssem
pravym bohem a pravym
glouctem prebrvata. gen

lav b buduqiemu sudu pil
me hledie la. Demite aby zi
mot vlegnu vzala. Defate
aby pana boha nadem slyšeq
vlegnu nammeq milomala
a vto mto piseniqv toneqnie
ctqv zavziet

První kapitola.

Slyš dcerko. a viz
a při chyl vcho.
sve. ze sem vcel
Klavpne aby se poznala
viduq k tomu sv podobne
svozena. nebud vabo tigenz
mnohe vlegnu vmeqy a sami
sebe neznaqy na tme lidi.
hledie. a sami naše

Rukopis spisu Dcerka z roku 1490.

9/ Knížky o svatokupectví a Dcerka

9/12

„TYTO SEM KNÍŽKY NAPSAL...“ PUTOVÁNÍ DÍLA JANA HUSA Z 15. DO 21. STOLETÍ.

Na *Postilu českou*, ale především na *Výklad* navazuje celá řada drobnějších spisů, které Hus napsal česky. Ty jsou svým zaměřením především mravoučné a katechetické a formálně jsou velmi rozrůzněné. Nalezneme zde traktáty, polemiky, náboženské příručky.

Nejrozsáhlejší z nich je traktát *Knížky o svatokupectví*, který Hus dopsal v únoru roku 1413. Tématem celého spisu, rozděleného do deseti kapitol, je svatokupectví, tedy „svatých věcí kupování“, prodej a odměny za církevní úkony, prodávání farnosti a platů z ní apod. Hus nejprve definuje svatokupectví a označuje je za kacířství, následně v jednotlivých kapitolách podrobí zkoumání, jak se dopouští svatokupectví papež, biskupové, mniši, faráři a nejnižší duchovenstvo. Svatokupectví podle Husa také zapříčiňuje mravní úpadek duchovenstva a svádí ho na šikmou plochu hříchu. Poslední dvě kapitoly jsou věnovány možné nápravě, kterou Hus spatřuje především v zásahu krále a pánů a zakázání svatokupectví jako takového. Krom toho navrhuje, aby si každá obec mohla sama svého duchovního správce zvolit.

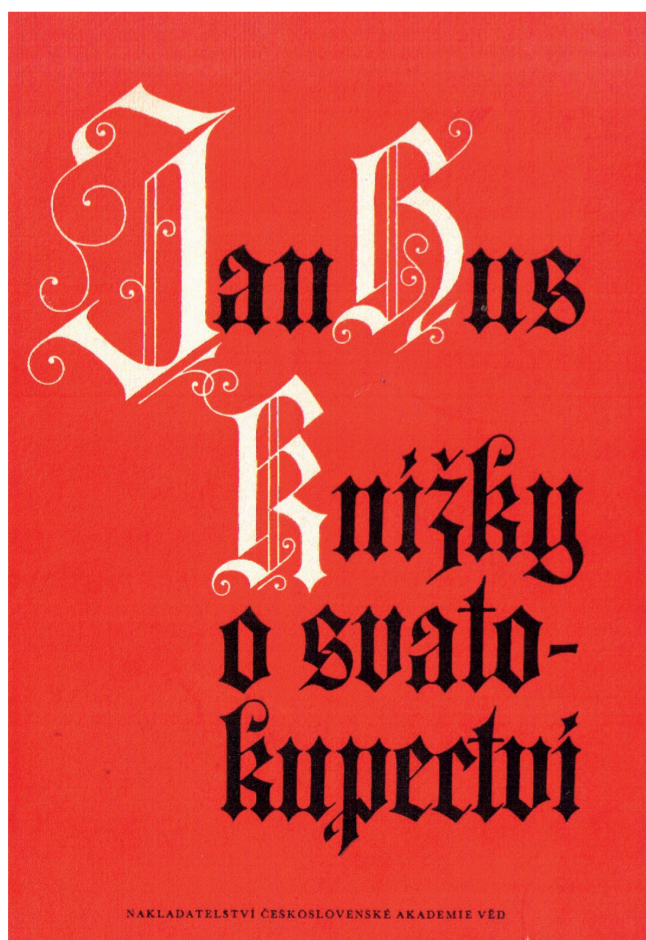
„A tak ďábel pytluje mezi lidem svatokupectví a bude je množství až do skonání světa.“ (Knížky o svatokupectví, 6. kapitola)

„Jest jiných mnoho důvodův, jichž ukřátím toto řka, že kdyby králi, knížata, páni, jsúc v božiem zákoně naučení, nedali kněžím svatokupčiti a kdyby sami nesvatokupčili, tehdy dal by jim pán buoh pokoj v zemi, chválu i zbožie a potom nebeské království. Ó věrní králové, kniežata a páni i rytieři, probudte se z padúcieho snu, jímž sú vás uspili kněží, a vypudte z vašich panství kacieřství svatokupecké. Neb jinak bez pochybenie bude búrre a pokoj pravý nebude, kterýž dán jest v zemi lidem dobré vuole. A pomněte, že jest vám poručena správa lidu od boha vedlé jeho zákona. Protož braňte jim svatokupčiti i jinak hřešiti. Nedbajte chytrostí ďábelskú lida lúpiti.“ (Knížky o svatokupectví, 10. kapitola)

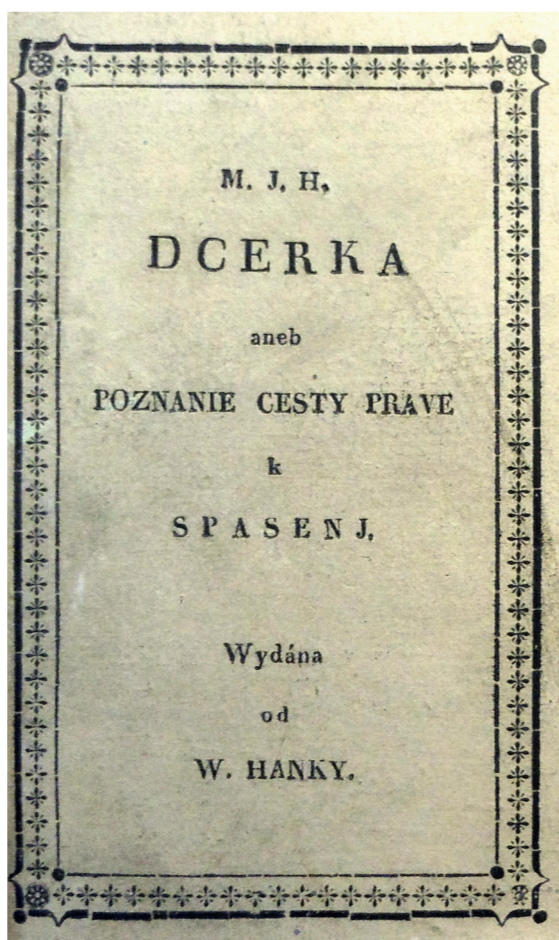
☞ Spis *O poznání cesty pravé k spasení* dokončený roku 1412 vstoupil do širšího podvědomí pod zjednodušujícím názvem *Dcerka*, který odráží opakující se oslovení v úvodní části každé kapitoly: „Slyš, dcerko, a viz, a přichyl ucho své...“ V deseti kapitolách Hus vykresluje asketickou cestu inspirovanou jednou z meditací sv. Bernarda z Clairvaux. Cesta do nebeského království v tomto textu vede skrze poznání sebe a svého svědomí, pochopení béd a pokušení zdejšího světa, přemožení sebe samého, a přes pokání a přípravu k poslednímu soudu.

Byť se text do dnešních dnů dochoval v šesti rukopisech, svého vtištění se dočkal až roku 1825 zásluhou Václava Hanky. Následovala edice K. J. Erbena roku 1868, na začátku 20. století přistoupil k nově české úpravě František Žilka, jehož edice byla znovu otištěna v letech 1946 a 1995.

„Svět pak, ten mě všudy obklíčil a oblehl na všechny strany, a pěti branami mě raní. Pět bran jest pět smyslů v člověku, kterýž je má: zrak, sluch, okušení, povonění a dotknutí. Aj, těmi branami mě raní svět, a smrt vcbází okny mými v duši mou; neb hledí oko, a smysl myslí převrátí; slyší ucho, a úmysl srdečný zkriví; vonění dobrému myšlení překáží; ústa mluví, a lži jiné hanějí, žerty i jiné škodlivé a marné řeči vydávají; a dotýkání k smilství popouzí, a nebudeli brzy odvrženo, ihned páli tělo a pudí mysl, aby přijala libost, a vůle aby k libosti přistoupila, a tak aby se hřích dokonal.“ (Dcerka, 5. kapitola)

Novodobé vydání *Knížek o svatokupectví* z roku 1954.

První tištěné vydání *Dcerky* z roku 1825.

Boj husitů s křižáky z Jenského kodexu.

10/ Pokus vydat celé Husovo dílo

10/12 „TYTO SEM KNIEŽKY NAPSAL...“ PUTOVÁNÍ DÍLA JANA HUSA Z 15. DO 21. STOLETÍ.

Snahy vydat tiskem Husovo dílo jako celek mají své kořeny již v 16. století a pramenily z potřeby německé reformace poznat své předchůdce. V roce 1558 vyšla v Norimberku dvousvazková edice Husových a Jeronýmových děl pod názvem *Ioannis Hus et Hieronymi Pragensis confessorum Christi Historia et Monumenta* (Historie a památky Jana Husa a Jeronýma Pražského, vyznavačů Krista), které připravoval se svými kolegy humanista Matije Vlačić (1520–1575), známý pod latinským jménem Flacius Illyricus, který se snažil shromáždit veškerá díla připisovaná Husovi a Jeronýmovi. V reedici byl tento soubor vydán ještě roku 1715.

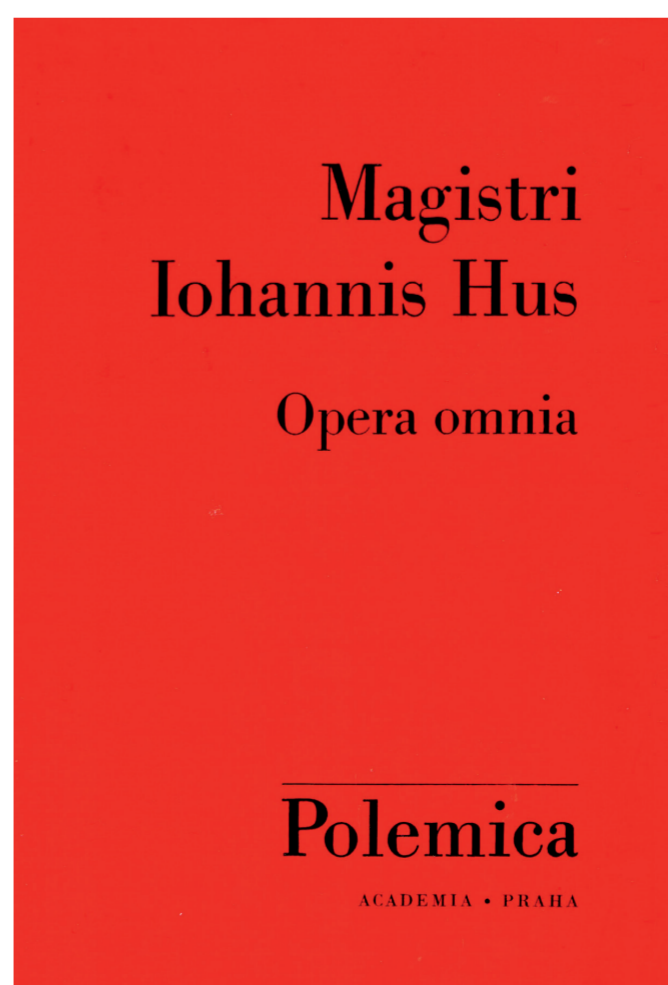
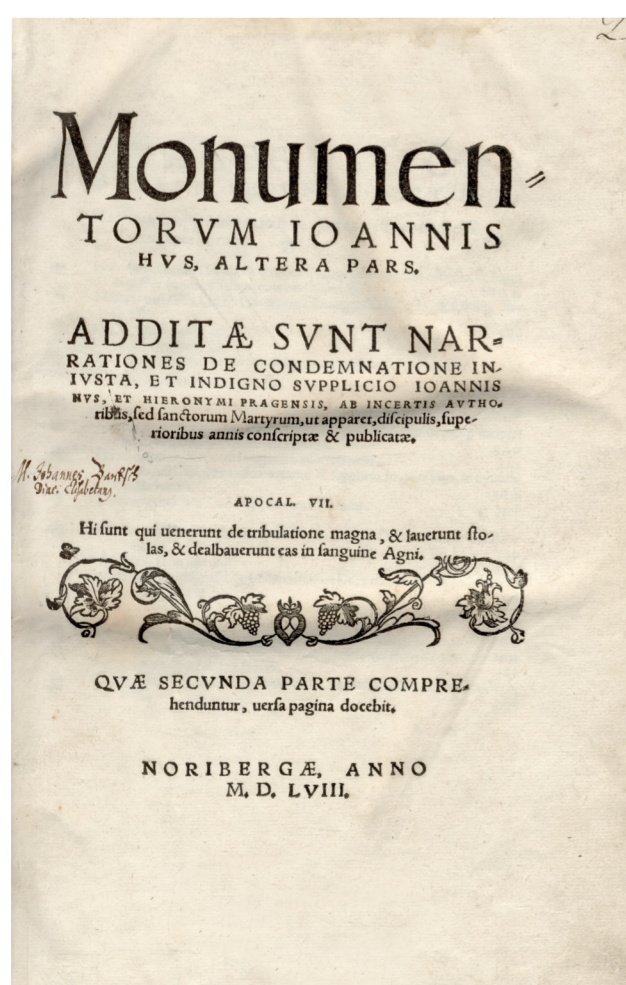
V 19. století se o vydání tří svazků souborných českých spisů Jana Husa postaral archivář, historik a spisovatel Karel Jaromír Erben (1811–1870).

Teprve až na počátku 20. století se podařilo literárnímu historikovi Václavu Flajšhansovi (1866–1950) vydat v ediční řadě Sběrka pramenů českého hnutí náboženského ve XIV. a XV. století v letech 1903 až 1907 osm svazků se *Spisy M. Jana Husa*. V roce 1920 edici doplnil

historik Václav Novotný o korespondenci a dokumenty a v roce 1927 vydal jako součást edice S. Harrison Thomson omylem spis Jakoubka ze Stříbra *Tractatus responsivus*. Tím však edice skončila a již se v ní nepokračovalo.

Obrat nastal až roku 1959, kdy se začalo s vydáváním *Magistri Iohannis Hus Opera omnia* péčí Komise pro vydávání Husových spisů při Filozofickém ústavu akademie věd (dnes v Centru mediévistických studií AV ČR). Projekt kritické edice Husova díla se podařilo naplnit jen z části, jelikož z ní vyšlo z původního plánu 27 svazků jen 9 svazků. Zatímco edici všech Husových děl psaných česky se podařilo realizovat péčí Jiřího Daňhelky (1919–1993), podstatně rozsáhlejší latinská část díla zůstává dosud nedokončena. Editory latinských edic byli Anežka Vidmanová (1929–2010), Bohumil Ryba (1900–1980) a Jaroslav Eršil (1926–2008).

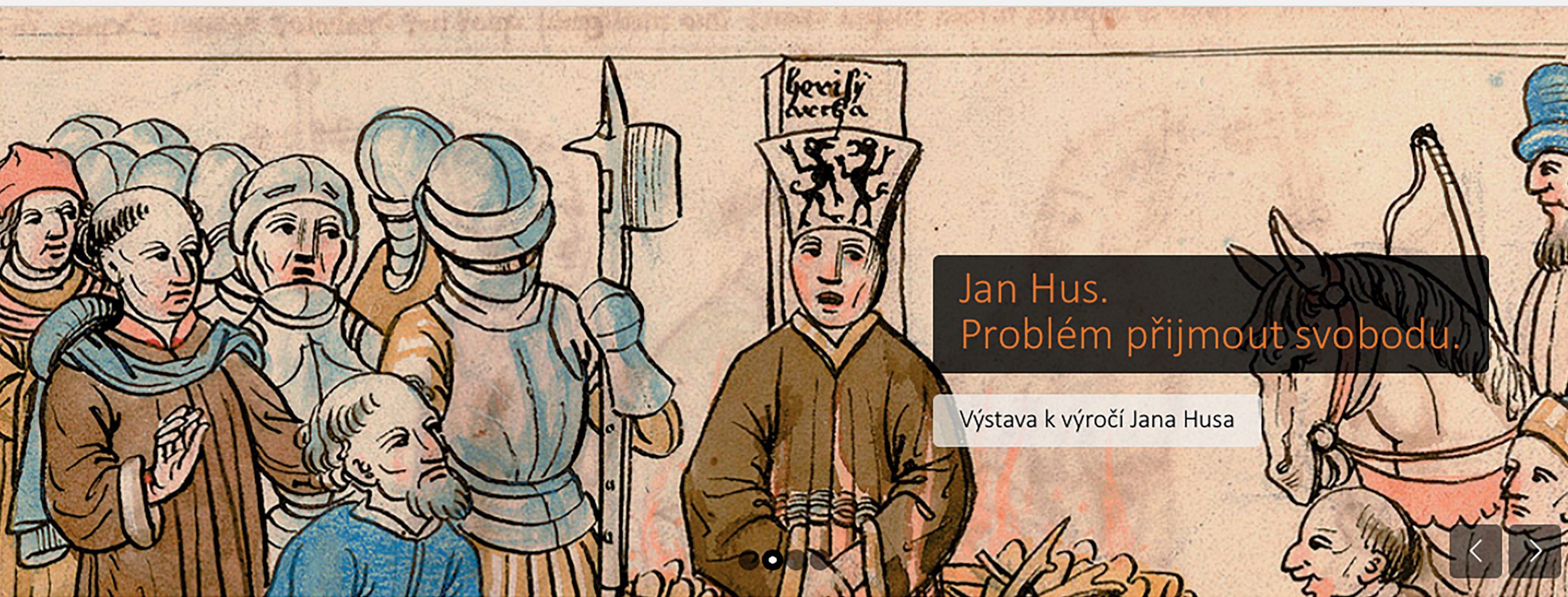
Od roku 2004 vychází tato edice v belgickém nakladatelství Brepols v ediční řadě *Corpus Christianorum Continuatio mediaevalis*, v němž dosud vyšlo 6 svazků, včetně souborného díla Jeronýma Pražského.

Druhý díl prvního souborného vydání z roku 1558.

Součástí prvního souborného vydání z roku 1558 a vydání Postily z let 1563 a 1564 byl tento dřevorez zobrazující Jana Husa na hranici.

Vydání Husových polemických spisů z roku 1966.

Jan Hus.
Problém přijmout svobodu.

Výstava k výročí Jana Husa

- Moje knihovna**
Aktivní tvůrčí prostor místo pasivní databáze
- Oblíbené položky**
Dokumenty nebo stránky vždy po ruce
- Virtuální dokumenty**
Poskládejte si vlastní dokument

II/ Cesta budoucnosti aneb kde se dozvědět víc

II/12

„TYTO SEM KNIEŽKY NAPSAL...“ PUTOVÁNÍ DÍLA JANA HUSA Z 15. DO 21. STOLETÍ.

Rozvoj moderních technologií přinesl i podstatné změny v dostupnosti rukopisů a starých tisků Husova díla. Tyto vzácné památky si dnes každý může prohlédnout ve svém tabletu či mobilu či stejně snadné je stáhnout si soubory s Husovým dílem do vlastní čtečky.

Největší českou digitální databází je portál MANUSCRIPTORIUM (www.manuscriptorium.com), jehož provozovatelem je Národní knihovna České republiky. Na jeho stránkách si lze vyhledat rukopisy a staré tisky děl nejen Husových, ale i celé řady dalších významných literárních památek starší české literatury. Uživatel si může vytvořit svou vlastní knihovnu, sestavit si z různých stránek rukopisů a tisků svůj vlastní virtuální dokument a sdílet ho na sociálních sítích. Při příležitosti Husova výročí portál nabízí virtuální prohlídku všech dokumentů z výstavy *Jan Hus, problém přijmout svobodu*.

Mnoho zajímavých odkazů čtenář vyhledá i v databázi *Kramerius* (www.kramerius.cz) či v neustále se rozšiřující databázi *Google books* (www.books.google.com).

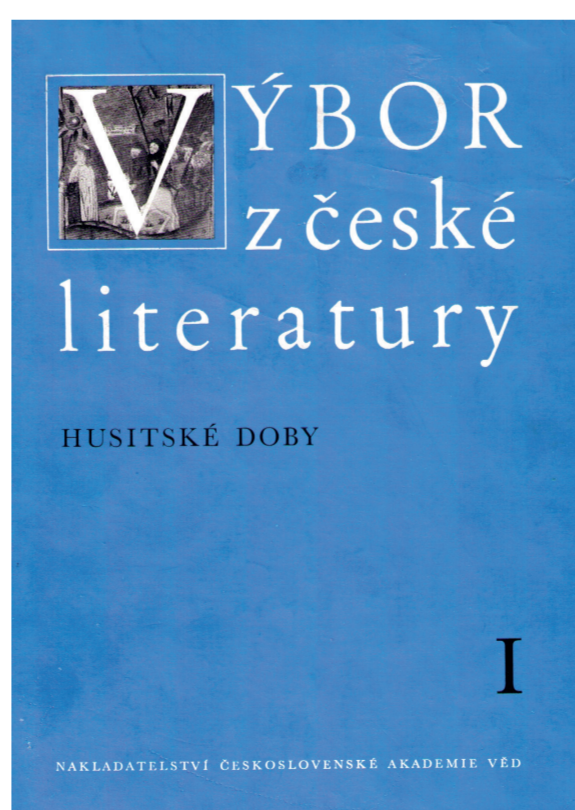
Na webových stránkách Ústavu pro českou literaturu AV ČR (www.ucl.cas.cz) je pro zájemce o dílo Jana Husa a dobu husitskou

k dispozici v Edici E digitalizovaná dvousvazková čítanka *Výbor z české literatury doby husitské* (edici v letech 1963 a 1964 vydali Bohuslav Havránek, Josef Hrabák, Jiří Daňhelka a další spolupracovníci). Knihy obsahují antologii nejdůležitějších textů nejen Jana Husa, ale také jeho stoupenců či odpůrců. Čtenář si tak vytvoří daleko plastičtější a atraktivnější obrázek o písemnictví počátku 15. století, které mu učebnice literatury či dějepisu nenabídnou.

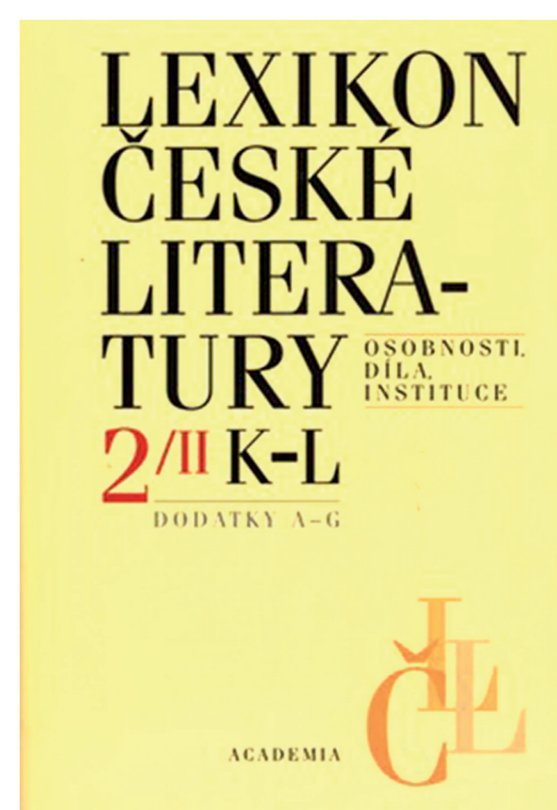
Pro zájemce o hlubší poznání osobnosti a díla Jana Husa vzniklo při příležitosti výročí hned několik publikací. Z pera předního historika husitského období Františka Šmahela vzešla monografie *Jan Hus — život a dílo* (2013). Ta poutavým stylem shrnuje všechny dostupné informace o Husovi ze známých historických pramenů a dovoluje blíže nahlédnout do dobového kontextu. V reedici pak vyšla také Šmahelova *Hranice pravdy*, poutavé prozaické zpracování Husova kostnického pobytu a trpkého konce na hranici, doplněna o Husovy kostnické listy z vydání Bohumila Ryby. Neméně svěží a čtivou práci *Jan Hus — život a smrt kazatele* napsal mladý historik Pavel Soukup. V ní shrnuje jednak dosavadní poznatky a přináší hlubší vhled do významných Husových děl, než jaký mohou poskytnout školní hodiny českého jazyka a literatury.

Literárněvědné edice dostupné na stránkách ÚČL AV ČR.

První díl Výboru z české literatury doby husitské z roku 1963 je dostupný i elektronicky.

Heslo Jan Hus v Lexikonu české literatury zpracoval Emil Pražák.

Explicit in hac Incipit Liber Genesis capitulo

3 eef etey
y. vastitabi vacuitas.
% i coponca
y. sic lux. 2 fuit lux

y. sic
Coz of

Principio creat' d's
telur' tra. t'rat erat inanis et
vacua. r' tebe erat sup' fa'z abissi.
et sp's di feba' sup' aq's. Dixit q'd d's.
Fiat lux. Et facta e' lux. Et vidit d's
lucē q'd e'et bō. r' dimisit lucē ate
neb's: appllat' q'z lucē die r' t'bras
nocte. Itm q'z e' vesper mane' dies
v' d' Dixit q'z d's. Fiat firmamē
tū i meo aq'p' r' diudat aq's ab
aq's. Et fe' d's firmamē. Dimisitq'
aq's q' erat s' firmamē ab his q' e'
rat sup' firmamē. Et facta e' ita. V' d'
q'z d's firmamē telū. Et facta e' vespe
r' mane' dies s' d's. Dixit id d'eus.
Coggen' aq' q' s' celo s' ilocū
nū: r' appareat arida. Itm q'z e'
ita. Et v' d' s' arida t'ra: q'z q'z
q'z aq'z appllat' maria. Et vidit d's
q' e'et bonū r' ait. Bermiet t'ra

Et h'ba' v'mete et facietē sem. r' lig' op' p' om' sep'
faciēs s' tū iuxtā g' s' uū. m' sem' i n' p'
met ip' s'it sup' t'ra

Nejstarší vyobrazení upálení Jana Husa v tzv. Martinické Bibli z roku 1430.

„Tyto sem kniežky napsal...“

putování díla Jana Husa z 15. do 21. století

Připravil: Jan Pišna

Grafická úprava: Jaroslav Vlček

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.
Oddělení starší literatury
Na Florenci 3/1420, 110 00 Praha 1

Materiály použité při přípravě výstavy poskytly tyto instituce:
Knihovna Akademie věd ČR v Praze, Knihovna Národního muzea v Praze,
Strahovská knihovna v Praze, Univerzitná knižnica v Bratislavě,
Moravská zemská knihovna v Brně, Országos Széchényi Könyvtár v Budapešti

Všechny tematické výstavy z edice Literatura ke stažení
jsou volně k dispozici na webu ÚČL AV ČR:
www.ucl.cas.cz

